

Musikknettverket

Norsk nasjonalt museumsnettverk for musikk og musikkinstrumenter

Referat fra nettverkssamling i bø i Telemark

I samarr med Bø museum og formidlingsprosjekt "Bø i Felemark" der Harald Knutsen er ansatt som prosjektleder på 2 år for å utvikle et senter for dokumentasjon, formidling og "videreforing" (?)

Mediedekning

Spelmansbladet – *referat send internreferat*

NRK – Østafjells / Telemark

Nettavisen NRK Telemark

Lokalavisa dekte utdelning av kulturstipend til Ottar Kaasa

Deltakere

[egen liste]

Torsdag 31. august

Velkommen v/ Hilde Pedersen, kultursjef i Bø kommune

Det ble dratt opp en skisse på hvordan man tenker seg formidlingssekretariatet "Bø i Felemark". Hovedmann er Telemark fylkeskommune, Bø kommune, Telemark museum og XXXX. Sekretariatet skal knyte sammen museum, utøvere, utdanningsinstitutt, felebyggemiljøet, publikum og næringsliv. Nøklebegreper er levende tradisjon, vitalisering, nyrekruttering med mer.

INSTRUMENTMAKERNE

Bø – Hardingfelas Cremona

Asbjørn Storesund, dr.philos ved Høyskolen i Telemark

Etter å ha fortalt om de tidligste kjente hardingfelemakerne Karl Rue og Gullbekk i årene etter 1800 presenterte Storesund dynastiet Helland-Steintjønndalen som under flere generasjoner laget hardingfeler, fra ca 1820 til langt inn på 1900-tallet.

Gjennom Storesunds forskning har noen viktige tradisjonsbærere i fylket løftet frem. Mye av arbeidet har skjedd ved å dokumentere og sammenligne bevarte hardingfeler.

Han pekte på den spennende kulturgeografiske plasseringen av Bø i grenselandet mellom hardingfeletradisjonene vester ifra og industrisamfunnet sørover (Ulefoss) der flatfela var mest utbredt. Begge skapte et behov av nye instrumenter. Med Erik Jonson Helland kom hardingfelen til å forandres til å bli dels flatere, dels større (spes 1860-tallet) og Storesund spekulerte i grunder til dette: en tilpassing til en marked med amatørmusiserende borgere. Åven broderen Eilev Jonson Steintjønndalens instrumenter vokste med årene, men der

er materialet tynnere og tesene mer usikre. Med følgende generasjoner etter 1870 ble instrumentene mindre igjen (bla med kortere strengelengder), men hardingfelen har aldri konformerts slik flatfelen (fiolinen) gjort.

INSTRUMENTENE

Musikkinstrumentsamlinga ved Bø og Telemark Museum

Finn Rønning, konst. direktør ved Telemark Museum

Bø museum er et ungt museum på snart 30 år som har bla folkekunst og folkemusikk som spesielle satsninger! Målsetningen ble tidlig satt til å samle inn minst en hardingfele etter hver maker i Bø. Etter hvert [i forbindelse med Bø i Felemark?] ble anspråken [?] å dekke hele Telemark fylke. Per i dag er ca 30 feler samlet inn, i hovedsak Helland/Steintjønndalen, men også en rekke mindre kjente byggere. Finn Rønning poengterte at det mangler feler fra nesten alle av den fjerde og siste generasjonen Helland/St. Viktig har samarbeidet med Bø Sparbank varit, fungerende som donator og sponsor. Rønning forklarte i tillegg hvordan den eldste felen, av Karl Rue i 1815 nå i det siste er blitt brukt ved spesielle tilfeller som et formidlingsinstrument, etter en nøyaktig diskusjon.

Lunsj

med tradisjonsmat fra Telemark

PLASSERNE/[OPPLEVELSENE]

Parallele seminar

Mens Musikknettverket gikk igjennom praktisk fremdrift av Registreringsprosjektet sammen med statusrapporter (se eget referat) gjorde øvrige deltakere et besøk i utstillingen for å se på felene, og for å – med egne instrumenter – teste akustikken i Åsestugo. I tillegg gjordes en tur til det liee som var igjen av Helland og Steintjønndalens sine boplasser. Harald Knutsen, prosjektleder Bø i Felemark

Middag

med tradisjonsmat fra Telemark

Konsert Bø gamle kyrkje

Folkemusikk med Kari Lønnestad, Langeleik, sang og seljefløyte samt Torgeir Straand, Hardingfele (Karl Rue, 1815 og Steintjønndalen 1873). [skriv om:] *En del av opplevelsen lå i kring-arrangementet. Musikk i kall steinkirke, herre på høyreside, damer på venstre. Mens hun spilte på kopiinstrumenter løfte han frem akkurat de felene med sine historier og muntlig tradisjon som en del av formidlingskonseptet. [noe om det estetiske resultatet?]*

Fredag 1. september

TEMA DEI ELDSTE HARDINGFELENE PÅ MUSEA – TANKAR KNYTT TIL RESTAURERING, KONSERVERING, BRUK.

Seminaret drøftet problematikk kring bruk, restaurering og konservering av hardingfeler på museer fra forskjellige synsvinkler, med formål dels å la ulike profesjoner og deler av musikklivet møtes, dels for å gi prosjektet ”Bø i Felemark” en aktualisering av problemstillinger koblet til bruk av musikkinstrumenter på museer.

Fra musikknettverkets intra- museala ståsted ble det et nyttig møte med et livfull og engasjert miljø.

Hardingfela sine forskjellige roller på eit museum

Mats Krouthén, Ringve

Krouthén presenterte Ringves samling av 18 hardingfeler. Den har sin tyngde i Helland-Steintjønnaalen- tradisjonen, men har også instrument av mindre kjente telemarksbygger samt en fra Trøndelag. Målet er å vise bredden av instrument fra ulike deler i landet, samt instrumenter som har sine kvaliteter i historiene snarare [?] enn i musikalske egenskaper. Museet arbeider aktivt med konserveringstiltak, dokumentasjon samt formidling av hardingfelene. Poenget med innlegget var å vise hvordan Ringve arbeider i retning mot å dele opp samlingen musikkinstrumenter i to hoved-deler: museumsgjenstander (gjenstander med viktig type, proveniens, eller representasjon) samt bruksgjenstander/rekvisitt (instrument som skal illustrere, forklare eller hjelpe å formidle lydbilder, funksjoner og historier til museumsgjenstandene med mer. Det ble også referert til museenes felles råds skrift om etiske regler ”ICOM code of ethics” (www.icom.museum) som snart kommer på norsk, samt Barclay, R. *The Preservation and Use of Historic Musical Instruments* (London, 2005) og *Museum&Galleries: Standards in the Museum Care of Musical Instruments*, (London, 1995).

Til slutt presenterte Frank Rolland, fylkesmusiker på Hardanger Folkemuseum sin måte å presentere hardingfeler på museet på Utne. Hvis de går å spille på, er det lov for forsiktig bruk av ”kyndige folk”. De instrument som er i dårlig tilstand stilles ut.

Reparasjon – tankar kring restaurering av eldre hardingfeler

Knut Oppheimsbakken, felemaker v Valdres Folkemuseum

Han løftet frem felemakerens dobbelte roller på museet, dels innen rammen for konservering der han prøver å følge museumsregler etter beste evne, dels som felemaker og rådgiver til privatpersoner. Her ble noen problemstillinger kring konservering/restaurering tatt opp. At det ikke er problematisk å eller kontroversielt å motivere for å lage kopier av fløyter og munnharper som kan bli skøre[?] Når det gjalt [?] hardingfeler og flatfeler gikk det å bruke reversible metoder som å bruke varmlim med mer. I tillegg var det viktig å lagre deler som

ble byttet ut og som kunde bære på interessante spor av tidligere tradisjoner, ex strenge-stumper[?] med en spesiell overspunning.

Et problem var hvordan disse begge rollene var forenlige. Mens noen mente at det går å pendle mellom de to perspektivene (konservere og restaurere) bare en er tydelig i kommunikasjonen utat[?] mente andre at publikum lett glemmer med tiden. Et råd som er gitt til et privat instrument kan lett med tiden blandes med hvordan museumsgjenstander skal håndteres.

Seremoni

Utdeling av Telemark Fylkeskommunes kulturstipend (Kultur og Identitet) v/ varaordfører XXX til felemakerlærling Ottar Kaasa à 35.000.- Kaasa går i lære hos felemaker Sigvald Rølien (Ole Bull-akademiet på Voss). Det var andre året han fikk stipend herifra. ...[om vikten av tradisjonsbærere innen instrumentbygget]

Frå ein musikal sin "øyrestad" – kva er spesielt med å spela på eldre feler

Torgeir Straand, hardingfelespelemann

Straand inledde med å si at "det har skjedd noe gærnt, men nå er det på rett vei..." Lenge har mange feler lugget støvete i magasin, med tiltagende sprekk. Strands devis er at "en fela mår bedre av å spilles på." samt "use it or loose it", Han er enig med museumsmenskene i at det kreves kjennskap til hvordan en må håndtere instrumentene (holde dem etc), men kommer til den diametralt motsatte slutsatsen at det vore[?] riktig å bevare og stille ut instrumenter som ikke er musikalsk goda, mens legendariske feler med høy musikalsk verdi absolutt skal spilles på. For Straand står tradisjonsbæringen sterkere enn den biopsi-liknende stikkprøvene museumssamlingene representerer. Det ligger en god del av magi i ønsket at bruke spes den allerste tidligste hardingfelen fra Telemark (noe som tydelig kommer til uttrykk under mellomsnakket under kveldens konsert). Straand sier at stelle haringfeler i montrer vore en synd mot felemakene som laget instrumentene med hensikt at de skal bli brukt, og mot spillemennene som spilt på dem gjennom årene.

Gjennom spill på gamle instrumenter oppdager musikeren begrensinger og muligheter på de eldre felene som ikke finnes på nyere. Han innrømmet dog at hans spilte litt mer forsiktig på en originalfela. Men, mener Straand, det er umulig å kopiere de gamle instrumentet på en skikkelig måte.

Når en restaurerer er det viktig med å dokumentere forendringer og spare utskiftet materiale, noe Straand ser som selvfølgelighet, noe som ikke deltes av alle.

En kan tolke innlegget som om Straand ønsker at museer blir bedre på å handtere tradisjoner og ikke bare fokusere på gjenstander.

Spell på gamle feler – tankar kring spørsmålet om autentisitet

Bjørn Aksdal, fagansvarleg folkemusikk og hardingfeleforskar, RFF-sentret, Et spørsmål om autentisitet. Ex dokumentasjon av Jaastadfelen. Ble denne lyddokumentasjon representativ, eller hva?

Mens tidig-musikk-bevegelsen har tonnvis med kilder som det går å bruke som underlag til oppførelsespraksis blir folkemusikkens muntlige tradisjon en tunn is. Aksdal peker på mange feilkilder som gjør at det er en stor grad av usikkerhet kring den lydbilden som ble lydfestet på CD:n. Usikkerhet i hva som er kvar at 1600-tallsmaterial. Med kjennskap i hvordan noen av de tidlige instrumentmakerne byttet friskt ut materiale til noe som passet et nyere ideal, løfter Aksdal frem noen parametrer som har forandret seg under årene og andre som garantert er endret: strenger, stol, stemmeskruer, buens form, skjefting, lakk, listing. I tillegg vet vi lite om repertoar og spilleteknikk. Han preker for at musikerer i dag bør bruke mange forskjellige instrumenter og ikke ikonisera noen enkelte lyder. Best nås dette mha kopiebygge. Var ikke redde for de nye instrumentene.

Diskusjon

Koordinator: Mats Krouthén

Mye handlet om (fra mitt ståsted) om å prøve å forlike seg over to ting:

- museenes rolle som biopsi-takere av kulturelle utsnitt av en tradisjon fra en viss tid, museenes kompetanse (eller brist på kompetanse) vedr håndtering, kjennskap og dokumentasjon av gjenstander som utgør en del av en tradisjon
- musikernes rolle som tradisjonsbærere der magi kring en gjenstand (eller en person) er en stor del av tradisjonen og der forandring av enten den gjenstanden eller den historien er en selvfølgelig del av denne tradisjon.

Hur som helst är detta nettverksmöte med om att vara en del i tradisjonen, samtidigt som den önskar å bevaka/analysera den.

Musikknettverket: fremdrift og tema for 2007

Koordinator: Mats Krouthén